

Proa

JOAN F. MIRA
Borja Papa

JOAN F. MIRA

BORJA PAPA

Amb una introducció de l'autor

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: 1996

Primera edició en aquesta col·lecció: octubre del 2018

© Joan F. Mira, 2018

Disseny de la coberta: Planeta Art & Disseny

Imatge de la coberta: © Mondadori/Album; reproduïda amb el permís del Ministero per i Beni e le Attività Culturali

Drets exclusius en llengua catalana:

Raval Edicions SLU, Proa

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-723-4

Dipòsit Legal: B. 17.472-2018

Composició: Vilanrosa

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre és cent per cent lliure de clor i està qualificat com a paper ecològic.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDEX

Introducció	9
I	29
II	66
III	99
IV	133
V	172
VI	209
VII	246
VIII	286
IX	324
X	363
XI	401
XII	440
Explicacions	481
Dates de referència	485

I

1. El vint-i-sis d'agost de l'any del Senyor mil quatre-cents noranta-dos em van coronar papa, era un dia de molta calor, com si el cel hagués volgut també en això afegir-me a la llista dels quatre successors del meu oncle Calixt, que tots van ser coronats en un d'aquests dies de gran calda de Roma, volia dir que cinc pontífexs seguits havien deixat la vida i el regne per no haver resistit un estiu més de calor enganxosa i de mal aire, qui sap si jo seré el sisè que tampoc no arribarà a un altre setembre, a mig matí vingué el cubiculari a despertar-me, Santedat, és l'hora, Santedat, i em va trobar en camisa i sense tapar amb el llençol, però un papa en camisa és un papa, Santedat, feia quinze dies que em deien Vostra Beatitud, Santíssim Pare, tots excepte el meu cosí Francesc. Sa Santedat s'hauria estimat més ser coronat un dia d'aire clar d'hivern, o millor encara un matí de primavera tèbia, però no es pot triar el millor temps de l'any per accedir al papat, i més valia gran calor que gran fred, pensant en el poble de Roma i en la llarga cavalcada, i millor sol que no pluja. Un papa en camisa, assegut en la cadira de forat redó, també és papa, i quan el barber li passa i repassa la navalla pel

bescoll i per les galtes, també, és un papa calb ben afaitat, si el seu cap és coronat amb la tiara queda coronat per sempre, i si seu en la càtedra de Sant Pere ja serà fins a la mort la seua cadira, pel temps que Déu, no els homes, li vulguen atorgar de corona i de vida, havia dormit poc aquella nit, repassant amb el cerimonier Burkhard els detalls del programa litúrgic i comprovant amb el governador de la ciutat els preparatius fets en places i carrers, estudiant la disposició de les tropes amb el capità de la guàrdia i revisant els comptes de despeses amb el cardenal camarlenc, ja sabia prou que no pot ser bon príncep qui des dels primers dies no fa sentir sense ni un error ni un mal pas la majestat dels seus actes, ni pot ser bon pastor qui no té un ull posat en els gossos de guarda i l'altre en l'amor i el temor de les ovelles. Un cambrer em va portar el desdejuni que més m'agrada en aquell temps de l'any, figues napolitanes, pa blanc, formatge fresc de búfala i vi transparent dels castells romans, però aquell dia era jo l'oficiant de la missa i no era bo començar el pontificat concedint-me a mi mateix dispensa del dejuni canònic, qui sap el cambrer després quines notícies podia anar escampant, emporta-t'ho, fill, ja faré un mos més tard, li diguí, si puc i si em deixen, vaig mirar per la finestra, abans d'acabar de vestir-me, la confusió de pols i de sol com una boira seca sobre l'esplanada del palau, i entre la pols una inundació de robes de tots els colors, púrpura i violeta, or i plata, blanc i blau, tota la cort arremlinada que esperava l'aparició del seu monarca nou,

els alabarders genovesos del capità Domenico Doria, amb cuirassa i casc llampeguejant al sol, intentaven formar en doble línia per obrir carrer entre la multitud. A l'hora undècima d'aquell diumenge de gran llum arribà per fi el seguici dels cardenals a la porta del palau apostòlic i em vingueren a buscar en nom dels mateixos que dues setmanes abans m'havien fet papa, per fi també, a l'hora zenital de la meua vida, seixanta anys, seixanta-un, quan diu Aristòtil que l'home assoleix la culminació de les seues facultats, i era el segon pontífex de llinatge no italià elegit a Roma des que la seu papal tornà d'Avinyó, coronar ací en menys de mig segle dos papes estrangers i no solament estrangers sinó del mateix nom i família era cosa que no es trobava igual en el *Liber Vitae Christi ac Omnium Pontificum* del meu vell enemic el bibliotecari Platina, lloat siga Déu que així ho ha disposat, el primer papa Borja no va tenir temps per deixar senyal memorable del seu pas per l'església romana, però el segon sí que en deixarà i, que el Senyor em perdone, no és un mal pensament imaginar que podria haver-n'hi algun dia un tercer encara o, si papa no pot ser, rei o príncep d'Itàlia, en aquests temps de tantes alteracions i novetats res no és impossible per a qui ho desitja amb voluntat i amb prou força.

II. Davant de la processó pels patis del palau anaven sis lacais amb túniques de seda i bastons com canyes de plata en les mans, per obrir pas, seguits dels magistrats

de la ciutat amb gramalles llistades de púrpura com les dels senadors antics, dels bisbes amb mitra i capa blanca, i del sagrat col·legi dels cardenals, els cardenals diaques amb dalmàtica, els cardenals preveres amb casulla i els cardenals bisbes amb capa pluvial d'or, i l'últim jo, Alexandre VI Pontífex Màxim, entre quatre diaques que em guardaven com els levites d'Israel guarden l'arca de l'aliança, darrere del protonotari que portava sobre un coixí la tiara de la coronació, seguia la infinita milícia dels auditors, notaris, abreviadors i clergues de la cúria, el nombre dels quals és tan gran que els uns als altres no es deixaven trepitjar la terra. A l'atri de Sant Pere vaig seure un moment en una estrada de tres graons per rebre el besapeu dels canonges, beseu beseu, pensava, mentre podré seure en alt o estar dret tots vindreu a besar-me el peu fins que se'm gaste la seda de la sabatilla brodada com es gasta de tantes boques el bronze del peu de l'apòstol Pere a la basílica, el peu, no la mà com es besa a un bisbe o a un rei, com aquells canonges hauria volgut veure davant de mi dos o tres sobirans que jo sé, després em van acompanyar amb ciris encesos a la capella de Sant Andreu a rebre l'homenatge dels cardenals davant del cap de l'apòstol que jo mateix havia rebut a Roma trenta anys abans de mans del dèspota de Morea escapat dels turcs i l'havia portat en triomf en un reliquiari d'or pels carrers de la ciutat fins aquest mateix altar, perquè el pobre Pius II, de santa memòria, tenia els peus inflats de gota, va ser un dia de gran festa, els romans pensaven que el cap

d'un apòstol tan gran i cosí del nostre Senyor seria peyora també de grans ventures, o almenys un atractiu nou que faria créixer encara més l'afluència de pelegrins, que ha estat de tots temps la primera indústria d'aquesta ciutat, vaig pujar els graons de l'altar, em vaig instal·lar en la càtedra daurada i un a un els cardenals m'abraçaven en senyal de caritat i em besaven la vora de la capa en senyal d'obediència, i qui fins uns dies abans havia estat el seu igual en dignitat sabia exactament, quan cada un s'agenollava amb calculada lenti-tud, quin cuc rosegava cada cor, què esperaven del nou papa, què en temien, i quants haurien volgut ja aquell mateix dia veure'l cremar en l'infern com l'estopa que mentrestant el cerimonier encenia en la punta d'una canya i recitava tres vegades Sancte Pater sic trànsit gloria mundi, paraules de l'esclau que acompanyava els generals vencedors en el triomf per la Via Sacra, paraules miserables, així passa la glòria del món, vanes són totes les coses mortals i totes tenen un final segur en la cendra, el mestre de cerimònies les escandia amb tanta convicció en la veu i amb tantes ganes que foren veritat com més aviat possible que se li podia veure en la cara el gust de dir-les, Burkhard ha estat sempre un home ple de bilis i de malignitat, però no he trobat ningú que domine com ell la litúrgia amb l'obstinada precisió dels germànics, hem hagut de ser pacients. Jo acceptava amb la mateixa cara benigna l'homenatge i l'avís, la gloria mundi i el recordatori de com és de fugaç, sic trànsit, si se'n va, però, és perquè abans ha vingut i ha

estat meua, i amb la mateixa cara paternal rebia l'abraçada dels indiferents, la dels envejosos i la dels simples aprofitats, i també la dels qui amb certesa no tardarien a ser traïdors, d'amics sabia que allà ja no en tenia cap, això és ser papa.

III. Tretze esquadres d'homes de tropa m'esperaven formades a la plaça, amb les llances en alt i cuirasses de pell de búfal ben lluents i greixades, menys de dos mil homes suant al sol, i això era tot l'exèrcit de l'església, no n'hi havia més, prou per fer una bona escorta al nou papa el dia que el coronaven, però de què servirien si algun dia havien d'entrar en batalla, poca glòria tindria en aquest món, i més fugaç que el foc de l'estopa, si havia d'esperar-la d'aquella tropa insegura, bruta i mal pagada, i menys si l'exèrcit i l'honor d'un papa Borja estaven en mans del capità general Niccolò Orsini, però encara no havia començat el meu regnat, ja tindria temps. Em van coronar amb la tiara dels tres regnes al capdamunt de l'escalinata de Sant Pere, davant de la plaça plena de gom a gom, i els cardenals i els barons romans van fer de públic de preferència en dos cadafals entapissats, a banda i banda del replà, asseguts pel seu ordre i jerarquia, per fi eren ells espectadors i jo protagonista, els cardenals simples acòlits i jo summe sacerdot, allà els barons i ací el seu sobirà i senyor, ells Orsini Colonna Conti Massimi Savelli Caetani i jo Borja. Les armes de foc de l'església eren encara molt poques

i antigues, però mentre jo rebia la corona van disparar tantes salves d'artilleria i de tan a prop que durant la cerimònia no se sentia més música que l'estrèpit dels trons i em van coronar cobert per una nuvolada de pólvora i de fum, ja que m'havien exaltat com a Júpiter en versos més llagoters que inspirats, Scit venisse suum patria grata Iovem, que contemplaren ara el seu Zeus senyor suprem coronat entre trons i amagat pels núvols de l'Olimp, aquests ratolins de cúria són ben generosos a l'hora d'escriure adulacions llatines i em van omplir la ciutat d'escrits que gairebé em feien vergonya només de llegir-los, pare de la pau, invictíssim, digne de tastar eternament l'ambrosia i el nèctar, digne de les violes i les roses, més alt que Cèsar el gran és aquest Alexandre, aquell només era un home i aquest és un déu, pare de l'abundància i de la pau, què us diré, en cada arc de triomf i en cada portal de palau hi havia un gran cartell amb un díptic en lletres d'or sobre blau, o amb un poema sencer: Que les places acumulen alegria amb el testimoniatge de les flames, a l'invicte Zeus cançons flautes i el més alt honor, jo no he estat mai un gran entès en poesia, però sé que eren versos molt roïns, de tots els escrits un el vaig llegir amb gust diferent, només un: Prisca novis cedant, rerum nunc aureus ordo est, no l'he oblidat en tots aquests anys del meu pontificat que han conegut tantes mutacions de vides i fortunes, que el temps antic deixe pas al nou, d'or és ara l'ordre de les coses, era una adulació banal, com les altres, però almenys contenia una idea que m'agrada

pensar. També era una bona idea, però meua, començar a regnar entre descàrregues d'artilleria i trompetes i pifres militars, això ho vaig posar jo mateix en el programa, perquè els reis són coronats amb una sola corona i la tiara del papa en porta tres, la més alta de les quals representa el regne espiritual, però no serà res en aquest regne terrenal, ni senyor de la seua pròpia casa, si el poble i els barons no tenen ben present que el perfum dels nuvolets d'encens pot canviar-se en olor aspra de pólvora, no fa tants anys que Eugeni IV, el papa que va fer cardenal el meu oncle, hagué de fugir de Roma perseguit per la facció dels Colonna i quan els romans van saber que s'escapava pel Tíber amagat dins d'una barca corrien per les vores del riu i l'acaçaven amb bastons i a colps de pedra, gràcies que sant Pere va fer naufragar contra unes roques les barques d'homes armats que el perseguien, altrament el sobirà pontífex allà mateix hauria acabat el seu regnat dins l'aigua i no li hauria servit de res la corona més alta de la tiara, ja que no li servia la més baixa. Per això vaig disposar també que la processó papal entre les basíliques de Sant Pere i de Sant Joan començara amb una desfilada militar, aquelles tretze esquadres de llancers que no valdrien res en una guerra, com aviat es va comprovar, però que valien prou per infondre una miqueta de saludable respecte pels carrers, amb els tabals i la trompeteria, tretze companyies d'infants seguides per més de vuit mil civils i clergues a cavall fan en total una processó ben llarga, però això era el que jo volia, que fóra

llarguíssima i que ocupara tota la ciutat d'extrem a extrem, que l'espectacle durara moltes hores, encara que ens haguéssim de fondre tots al sol, la participació hi era obligada, com és cosa natural, però crec que els vuit mil hi haurien acudit igualment per pròpia voluntat, perquè la gent de la cúria i de la cort té ben poques ocasions de mostrar la seua condició de manera tan pública i solemne, i les poques que té no les deixa escapar, i tampoc se n'haurien privat els magistrats de la ciutat, els caps de districte i els batles pontificis, els grans barons amb tota la parentela i la noblesa menor, la tribu maligna dels ambaixadors i dels espies, i sobretot la multitud inacabable del clero secular i regular de Roma, que si fossen homes d'armes cap rei no tindria un exèrcit tan ben vestit i alimentat. Després venien més de dos-cents bisbes amb capa blanca i mitra cavalcant de tres en tres, i després els cardenals, un a un, cadascun en un cavall cobert de brocat i escortat per dotze escuders vestits amb els colors del seu senyor, com ara els d'Ascanio Sforza que portaven gipons de ras carmesí, sobrevesta violeta amb el folre tornassolat i bastons amb les armes dels Sforza i dels Visconti, o els del cardenal Zeno de Venècia vestits de vellut negre, els de Giambattista Orsini amb calces rosa i gipons verds i vermells, els de Carafa de Nàpols de vellut lleonat, i així tots els prínceps de l'església romana, perquè l'esplendor de la cort del pontífex en la terra ha de ser un reflex visible, davant del poble cristià, dels colors lluminosos de la cort celestial, jo no he fet mai gran cabal d'aquests

predicadors de reformes que voldrien veure tota la cort de Roma vestida de burell i fent perpètua penitència, l'última cosa que necessiten els fidels és una església trista.

iv. Quan vam arribar al peu del castell de Sant'Angelo la miqueta de brisa que pujava pel riu va fer flamejar estendards i senyeres, al capdamunt d'un pal de vaixell plantat en la torre més alta onejava un penó de dotze vares de llarg, jo havia manat que fóra el més gran mai vist a Roma, amb el bou de casa Borja pasturant en camp d'or i coronant les armes una tiara i les claus de sant Pere, li feien companyia dos estendards més petits amb els colors de l'església i els de Roma, i jo avançava escortat per les banderes de les milícies, els penons dels districtes urbans, els gonfanoners pontificis, l'estendard amb l'escrit S.P.Q.R. que portava el meu amic i consogre Cesarini, pobra filleta meua Jerònima que poc li va durar la vida i el matrimoni, i per la senyera amb les meues armes que portava el comte della Mirandola, també a ell se li va morir el fill Pico massa jove, al meu oncle Calixt l'hauria emocionat veure tants estendards al sol, ell era un home de poques fantasies, les úniques teles pintades que li agradava mirar eren les banderes que encomanava per enviar-les a la croada contra els turcs i el seu pintor de cambra era aquell Salvador Joan, que vingué de València només a pintar senyeres i escuts per a les tropes cristianes. En

cada merlet del castell hi havia un soldat, i mentre tocaven les trompetes, disparaven els canons i tots cridaven visca Alexandre, visca el papa, vam arribar a l'entrada del pont, on esperaven els rabins de les cinc sinagogues i els caps dels jueus de Roma, vaig fer com havia fet el meu oncle Calixt i tots els meus antecessors, els rabins agenollats em presentaren el Llibre de la Llei i digueren: Alexandre Summe Sacerdot, a qui el cel i la terra, la mar i el món sencer presten reverència, supliquem humilment que la teua santedat es digne confirmar-nos aquesta llei que Déu Totpoderós va revelar a Moisès al cim del Sinai, i els privilegis que ens han atorgat els teus predecessors, i llavors el papa respon: Jueus, lloem i respectem la vostra santa llei, que Déu Omnipotent va donar als vostres avantpassats per mitjà de Moisès, però desaprovem i condemnem la manera com l'observeu i com la interpreteu, perquè la fe apostòlica ens ensenya que el Redemptor, que vosaltres vanament espereu encara, ha vingut ja abans d'aquest temps, i és el nostre Senyor Jesucrist, que amb el Pare i l'Esperit Sant viu i regna pels segles dels segles, llavors vaig llançar a terra el seu Llibre de la Llei, com és costum, però els vaig confirmar el privilegi de residir a Roma i de guardar ells aquella mateixa llei que el papa rebutjava, jo no els expulsaré mai dels meus dominis com han fet el rei d'Aragó i la reina de Castella, encara que per això mateix, per no ser dur de cor i fanàtic com són ells, estan plens d'ira i de mala voluntat contra mi, de vegades pense que no els hauria d'haver atorgat mai

el títol de Catòlics, hi hagué una bona batussa entre els rabins i els soldats de la guàrdia, perquè el Llibre de la Llei tenia les cobertes d'or i els soldats l'agafaren i demanaven rescat, fins que els jueus van haver de pagar, com sempre, després de l'homenatge dels rabins ja podíem creuar el Tíber i entrar en la ciutat. A les tres de la vesprada quan travessàvem el pont el sol era roent i encegador, i de tot el seguici només jo anava a l'ombra, sota un palli de seda, de la mateixa manera que entre tots els cavalls només el meu era immaculadament blanc com una pell d'ermini, color dels sobirans, però si els altres havien d'aguantar el sol a plom damunt del cap, jo havia de suportar el pes d'una tiara de tres corones d'or que m'obligava a portar el coll ben dret i l'esquena estirada i només podia moure el cap amb extrema lentitud, tant que m'hauria agradat en aquells moments poder riure i saludar amb llibertat, però la majestat d'un papa és més alta encara que la de qualsevol monarca de la terra, i el dia que el coronen ha de mostrar-la al poble tal com és, impassible i sagrada, i cal suportar-ne el pes per més feixuc que siga, perquè en aquell punt la persona del sobirà es presentava als romans com l'espectacle que més desitgen i esperen que és la desfilada del príncep enmig de tota la cort, i com més fastuós i abundant és el seguici més agraït li estarà el poble que el veu passar, els súbdits se senten més contents, més exaltats i segurs quan els és donat contemplar de prop la majestat del seu senyor i aplaudir al seu pas, i encara més si és un senyor davant del

qual poden agenollar-se i rebre'n la benedicció, no els importava el pas del sant sagrament en la custòdia just davant de mi, els importava únicament la meua persona i amb quina excel·lència i majestat portava la tiara, la benigna serenitat del meu rostre, els brodats d'or i de perles de la capa pluvial, la riquesa dels guarniments del meu cavall i com era de gros el diamant de l'anell de Sant Pere, aquest poble no vol un senyor fràgil i pobre, perquè de pobres i fràgils ja en són ells, el volen fort i cobert de magnificència, i així vaig fer l'entrada en la meua ciutat de Roma, que quan jo hi vaig arribar, més de quaranta anys abans d'aquell dia, la vaig trobar mig despoblada i trista, bruta, despullada, ruïnosa i violenta, però des del primer instant vaig saber que ella, no València ni cap altra, havia de ser ja per sempre la meua ciutat, i el lloc on jo seria allò que hagués d'esdevenir, durant més de quaranta anys ens havíem estimat i ens havíem odiat, ens havíem vigilat amb recel i amb gelosia, mentre jo plantava les arrels en aquesta terra tova traïdora, la treballava com qui treballa un hort, i esperava el dia que Roma em cauria a les mans com una fruita madura. I ara se'm rendia després de tan llarg setge, s'obria al meu pas i se'm lliurava captiva i conquistada, com una Pasífae agenollada implorant l'amor del toro de Zeus, ja que ací agraden tant els mites antics aquest és el més just, Roma Reina Retuda al Diví Alexandre Borja Bou, Roma fundada amb l'aladre en temps antic trobà un bou, ara després de perdre'l amb el Bou torna a nàixer, això deien alguns dels incompta-

bles versos d'aquell dia, no van ser gastats debades els ducats que Marrades el meu secretari va repartir discretament entre uns quants escriptors de la cúria, no eren els millors poetes però la propaganda i la inspiració no poden sempre anar d'acord, i tampoc no van ser balafades les vint bosses de moneda de plata que Joan de Girona anava repartint al meu pas, les llançava a grapats i la gent les atrapava al vol o per terra, les mirava, i contemplava per primera vegada impresa la cara del seu nou sobirà, el meu perfil coronat batut en bon metall, al mateix temps que el tenien en carn i ossos davant dels ulls, això fa un gran efecte, assegurar-se un triomf amb garanties costa molts diners, però rebre aclamacions agraïdes és també part del nostre ofici.

v. Vaig entrar a la ciutat, com entren tots els papes, venint del pont del Sant Àngel i pel carrer dels bancs, que és el carrer dels florentins, entrem passant per davant dels bancs dels canvistes no perquè l'església vulga mostrar així el seu amor particular pels diners sinó perquè els diners acudeixen i creixen allà on passa l'església, aquest carrer és itinerari obligat dels pelegrins que han d'anar a Sant Pere i amb això queda dit com és de gran el negoci del canvi de moneda, sense comptar que amb la meua elecció els florentins tenien motiu d'estar contents, ja que els Borja hem estat sempre enemics dels genovesos i llavors érem encara amics dels Mèdici, segurament per això em van fer tan gran festa, tot el

barri tenia les façanes endomassades de blau, els carrers estaven coberts amb veles de colors i caminàvem damunt d'una catifa d'herbes oloroses i de flors. De tots els arcs triomfals que havien construït a Roma en honor meu, els dos dels florentins van ser els més perfectes i més grans, fets amb tant d'artifici que semblaven talment els arcs de Titus i de Constantí que hi ha prop del Colosseu però de fusta i pintats de nou, el primer tenia escrit amb grans lletres d'or: Qui controla els seus actes, fàcilment i amb poc d'esforç a tot arriba, que no és divisa de poetes sinó de mercaders, aquest vers certament no era producte dels meus escriptors pagats, en el segon arc vuit nimfes mig nues cantaven versos toscans i llatins, devien ser les úniques que aquella vesprada no passaven calor, i enmig de l'arc una donzella de túnica blanca representava Roma amb el món als seus peus al costat d'una mitra papal i d'un bou pasturant, aquell dia va ser el dia dels bous, n'hi havia pertot, en versos i en pintura, de fusta i de paper, de grans i de petits i de totes les maneres, davant del palau de Sant Marc els venecians en van posar un de metall que llançava aigua per les orelles i per les banyes i un raig de vi per la boca. El camí dels pelegrins, de Sant Pere a Sant Joan del Laterà, va ser la meua Via Sacra, meitat camí triomfal de generals victoriosos fins al temple de Júpiter al Capitoli, meitat camí dels apòstols i dels màrtirs, a la cort i a la cúria de Roma ja fa anys que és moda confondre els dos camins fins on arriba el gust dels humanistes, però l'antiga via triomfal és ara un laberint de

carrerons abans d'acabar en un camp de ruïnes, aquesta ciutat fa molts segles que no pot celebrar victòries com les que celebraven els emperadors, costa d'obrir-se pas per aquella via tan estreta i tan torta, i tampoc no saps mai quan en comptes de caure flors dels terrats començaran a caure pedres, vaig passar per davant de la que quinze dies abans era encara ma casa, un palau que durant tants anys havia estat l'enveja dels barons i dels altres cardenals i que l'endemà mateix de l'elecció vaig regalar a Ascanio Sforza, era part del seu preu, i vaig passar per davant de la primera casa de Vannozza, quan vivia al costat del palau Borja. Per Campo de' Fiori des de les finestres dels Orsini les dones abillades de festa llançaven grapats de pètals de rosa, en una finestra Adriana del Milà i en una altra Giulia, Lucrecia i Jofrè, Joan devia cavalcar en algun grup de nobles joves, i a Cèsar li vaig ordenar que es quedara a Spoleto, aquells no eren dies de pensar en la família, les dones les vaig beneir com beneïa tots els balcons i finestres, alçant dos dits i sense aturar del tot el cavall. I després més pluja de flors tot el camí fins a Sant Marc dels venecians, més arcs de rama verda o de fusta pintada, més bous i més escrits, Coronació del diví Alexandre el Gran, deia un arc, tots pensen que vaig elegir aquest nom, Alexandre, en record de l'heroi dels grecs, i jo no dic que no i deixo que ho creguen, però no saben que el meu pensament era un altre, quan era un jove cardenal vaig veure a Siena les pintures de la vida del papa Alexandre III, i sobretot una on el gran Frederic Barbaroja figura pros-

trat en terra demanant perdó i el papa dret el contempla amb ulls irats, el té als seus peus després d'haver-lo combatut en el camp de batalla, llavors em vaig dir que aquell era un nom digne de l'únic sobirà que en la terra pot fer abaixar el cap d'un emperador, molt més l'haurien d'abaixar els prínceps i els barons, i si no pot obligar-los hauria de poder, per això porte aquest nom, que a mi els herois grecs m'interessen ben poc, m'interessa que el temps antic deixi pas al nou temps, que és el meu, prisca novis cedant, deia el vers.

vi. El nostre temps no és propici als delicats de cos o d'esperit, si és que algun altre temps ho ha estat, ni per als qui no tinguen el cap ben posat damunt dels muscles, travessar Roma de llevant a ponent, del pont del Sant Àngel a la porta de Sant Joan, em va costar més de cinc hores de suor contínua i de calor enganxosa, de suportar el pes de la tiara massa ben encastada i de dolor als ossos de l'esquena, però era això el que calia fer i el que he fet abans i després tota la vida, ser pacient, saber cada dia d'on vinc i cap on vaig, i no acotar mai el cap per massa pes, ja començava a caure el sol darrere del Monte Celio quan vam passar als peus dels Quatre Sants Coronats, on tenia l'església i la casa el meu oncle quan era cardenal, allà dalt, en un petit palau que era també monestir i castell dins de la ciutat, dominant el Colosseu, els fòrums imperials i el Palatí com un balcó elevat sobre l'extens paisatge de les ruïnes, era on

havia començat el meu camí romà, des del campanar dels Quatre Sants vaig contemplar la ciutat per primera vegada al costat del meu germà Pere Lluís i del nostre mig cosí Bartomeu Martí que ens havia acompanyat des de València, jo tenia divuit anys i era només un clergue jove nebot d'un cardenal massa vell, únicament la Providència sap per què aquell jove clergue quaranta anys més tard passava sota aquells mateixos murs portant al cap la tiara, jo sé quins han estat els passos amagats i els revolts del camí, però Déu ha de tenir les seues pròpies raons per haver-los guiat o per haver-los permès, no seré jo qui posarà en dubte en aquest punt la saviesa dels designis divins. Quan vam arribar davant de Sant Joan el sol ja havia caigut cap a la mar per l'altre costat de la muralla, i vuit o deu mil homes a cavall m'esperaven a la plaça entre la pols i la mitja foscor, allà mateix Niccolò Orsini va cedir el comandament cerimonial de les tropes al seu cosí Virginio, que era a Roma en funcions d'alt conestable de Nàpols, més valia estalviar-se conflictes de precedència, ni entre ells mateixos ni amb els altres barons, haurien aprofitat el mínim pretext per amargar-me el dia, rebentar-me la festa i posar en qüestió des de les primeres hores la meua autoritat, res no li hauria agradat més a Virginio Orsini que repetir davant del segon papa Borja la batalla campal que el seu pare va provocar allí mateix, a la porta de Sant Joan, el dia de la coronació del primer, i jo havia pres totes les mesures perquè no hi hagués ni motiu ni ocasió, el meu nebot Guillem Ramon vigilava la porta

de la catedral amb una companyia de ballesters de la guàrdia, i els homes tenien ordres estrictes, vaig prohibir que entrara en la basílica ni un sol cavaller armat, i els barons eren massa orgullosos per deixar les espases a la porta, qui sap si no què hauria passat quan em vingué el desmai. Degué ser efecte de tantes hores de suar sota la tiara, o el torbament de posar els peus a terra i caminar després d'anar tota la vesprada rígida a cavall, o una pujada de sang perquè sempre n'he tinguda massa i massa forta, vaig fer quatre o cinc passes vacil·lants dins la basílica, i vaig perdre els sentits, gràcies que anava amb el cap descobert, i que em van sostenir els cardenals diaques que portaven les puntes de la capa, que altrament allà mateix hauria caigut el nou papa estès tan llarg com era, hauria rodolat la triple corona per terra, i això sí que hauria estat un mal averany, motiu de gran alegria per als barons que s'havien quedat fora i per a més d'un cardenal que era dins, em van tirar aigua a la cara, el desmai durà només un instant, i continuà la processó cap a l'altar major on m'esperava el tron de bisbe de Roma.

VII. Abans de la cerimònia d'entronització, que és llarga i fatigosa, vaig seure un moment a part, sol i amagat de les mirades per primera vegada en tot el dia, i era ocasió de pensar amb quina facilitat naixen les llegendes i les faules, i amb quina força s'escampen i perduren, ja que el cos d'un sobirà pontífex també té, fins i

tot en la festa de la coronació, les mateixes necessitats que els altres cossos mortals, i és natural per tant que pugui retirar-se un moment a satisfer-les després de tan llarga jornada i a trobar també una mica d'alleujament i de descans abans de l'últim acte, les misèries corporals no haurien de ser cap misteri, però més de la meitat dels qui omplien en aquella hora la basílica, clergues i prelats, magistrats i ambaixadors, creien fermament en la història de la papessa Joana i pensaven que, a fi que no es tornara a repetir l'engany, el nou papa seia en la vil cadira amb forat per ser sotmès a comprovació ritual dels seus atributs virils, l'altra meitat pensava que això forma part de la litúrgia del dia, seure en la cadira més innoble, sedes stercoraria, abans de ser exaltat a la més alta, deu ser que un fet tan humil com alleujar el cos i refrescar-se no encaixa bé enmig de tan gran solemnitat i ha de ser convertit en faula tèrbola o en alegoria, com si les misèries i les alegries de la carn no foren dignes del mateix respecte que les febleses i les virtuts de l'esperit, vaig passar, en efecte, de la cadira més baixa que hi ha en qualsevol casa a la més alta de tota la cristiandat, i encara quedaven dues hores llargues d'himnes i d'encens, de rebre una altra vegada la tiara, de ritus d'obediència i de missa de pontifical, i quan es va acabar, s'havia acabat tot, ja era pontífex màxim coronat, bisbe de Roma consagrat, confirmat successor de Sant Pere, vicari de Crist a la terra, pastor suprem, servent dels servents de Déu, summe sacerdot i sobirà, ja havia rebut tots els títols, ara em tocava a mi

repartir. I vaig estar repartint fins ben passada la mitjanit, no hi ha plaer més gran que regalar liberalment, distribuir béns i beneficis a mans plenes, i amb això no quedar més pobre sinó més ric encara que abans, no quedar despullat sinó més ben vestit, durant tot el sopar al palau del Laterà amb els cardenals, i després mentre escoltàvem les músiques noves de mestre Josquin des Prés, Joan Llopis el meu datari de confiança em passava a la firma els nomenaments i les donacions, cada butla compulsada en bona forma i registrada, no havia estat fàcil preparar tants documents en només quinze dies, perquè la cancelleria apostòlica és per naturalesa lenta i perquè no eren pocs els bisbats, abadies i castells que posseïa el cardenal Roderic Borja i que el papa Alexandre regalava, com és costum, als seus germans cardenals, Ascanio Sforza va rebre el meu propi palau i el càrrec de vicecanceller, a més del castell de Nepi, el monestir de Ripoll de Catalunya, el bisbat d'Erlau d'Hongria, les legacions de Bolonya, la Romania i Ravenna i pensions a les diòcesis de Cadis i Sevilla, que tot sumat feia una renda que passava dels vint mil ducats, que no la té el noble més ric de Catalunya o d'Aragó, al cardenal Colonna li vaig donar l'abadia de Subiaco amb vint-i-dos castells, al cardenal Orsini el bisbat de Cartagena, la legació de la Marca i les viles de Soriano i Monticelli, al cardenal Savelli el bisbat de Mallorca i la plaça forta de Civita Castellana, més una gratificació de trenta mil ducats comptants, a Pallavicini el bisbat de Pamplona, més un monestir que no recorde,

un castell i una bona pensió, al camarlenc Riario prebendes que valien quatre mil ducats l'any, al venecià Michiel la diòcesi de Porto, al jove Mèdici el castell de Viterbo i la legació del Patrimoni, a Giuliano della Rovere a pesar de tot li vaig confirmar la legació d'Avinyó, i els castells de Ronciglione i d'Ostia, tot i saber el mal que des d'allí podia fer, i així els altres membres del sagrat col·legi, qui més qui menys, van rebre part dels meus béns, vaig fer liquidació completa dels meus setze bisbats, d'algunes dotzenes d'abadies i castells, i de tots els canonicats, beneficis menors, prebendes i pensions difícils de comptar, però els documents van ser signats i segellats un a un aquella nit, se'm cansava la mà de firmar tantes butles per repartir tot allò que m'havia costat més de quaranta anys de reunir, però mai no se m'havia cansat amb tant de gust, Roderic Borja ja no era el cardenal més ric de l'església, era el papa. Amb una firma entre tantes vaig nomenar Cèsar bisbe de València i abat comanditari de Valldigna, i aquella nit mateixa els cardenals aprovaren l'elevació a la púrpura del meu nebot Joan Borja, després quedava encara donar el plàcet a les infinites peticions i gràcies que atorga el papa amb motiu de la coronació, tots tenien dret a la seua part de benefici, com aquell canonge Vilaplana de Lleida, fill de jueu convers, que tot el que demanava a Roma era alguna defensa contra les insídies de la Inquisició.